

Dialog – målet er ikke enighet

Anne Hege Grung

Begrepet dialog er for mange et ord tømt for innhold. Tidligere var det et litt høytidelig ord, reservert for spesielle anledninger. En *dialog* var noe mer enn en vanlig prat, liksom. Det signaliserte en viktig samtale, der noe står på spill. Men betydningen av ord og begreper er skiftende i tid og kontekst. Nyansene, konnotasjonene og selve bruken kan forandre seg slik en farge skifter med lyset. I omtrent tjue år har jeg vært med på mange samtaler som har vært kalt dialoger, der fokuset har vært å skape gode samtaler og samhandling mellom muslimer og kristne både i Norge og andre steder.

Noe skjedde i forsamlingen i det øyeblikket jeg sa ordet «dialog». Folk så ned i papirene side. De kikket på mobiltelefonene sine. Fra å betrakte meg med i alle fall en viss forventning, ble all oppmerksomhet vendt bort fra meg

En gang deltok jeg på en konferanse for jødiske, kristne og muslimske kvinner der de fleste deltakerne kom fra land i Midtøsten. Første gang jeg fikk ordet, la jeg ut om hvor viktig det var med dialog og gjensidig forståelse og kunnskap om hverandre på tvers av religions- og kulturgrenser. Men noe skjedde i forsamlingen i det øyeblikket jeg sa ordet «dialog». Folk så ned i papirene side. De kikket på mobiltelefonene sine. Fra å betrakte meg med i alle fall en viss forventning, ble all oppmerksomhet vendt bort fra meg.

Hva var problemet? Først etter noen dager fikk jeg svar. Det en framtreddende muslimsk feministteolog som sa det: «Jeg er ikke interessert i dialog. Det betyr ingenting, og jeg kaster ikke bort tiden på det lenger.» Jeg fikk åpningen jeg trengte. Nå kunne jeg spørre henne hva hun mente med det. Mente hun for eksempel at det ikke var viktig at kristne og muslimer snakket med hverandre om viktige ting? Selvfølgelig ikke, sa hun. Vel, så mente hun kanskje at religiøse feminister ikke hadde noe å hente ved å snakke med andre som ikke var feminister, eller ikke var religiøse, eller ikke var noen av delene? Langt ifra, sa hun. Men hva mente du da med at du ikke var interessert i dialog, spurte jeg endelig. Hun så på meg. – Dialoger er steder der ordene ikke betyr noe, sa hun. – Ingen mener det de sier. Det snakkes og snakkes, men ingenting skjer.

Roar Hagen i VG tegner alltid sine karikaturer av utenriksminister Jonas Gahr Støre med en liten snakkeboble der det står *dialogue*. Det begynte etter «karikaturstriden», konfliktene etter publiseringen av Muhammed-karikaturer i danske og norske aviser (2005/06), der Støre tok til orde for dialog. I store deler av den norske diskursen endret ordet betydning fra å beskrive en samtale der noe står på spill, til å bli en samtale som tvert imot unnviker de viktigste temaer og glatter over motsetninger på en kunstig harmoniserende måte. Dialog ble for mange ensbetydende med å *forhandle* om verdier i et slags nullsumspill: Bli det gitt plass til en større kompleksitet av verdier, betyr det at tradisjonelle – les vestlige – verdier får mindre plass.

Jeg har lenge arbeidet med begrepet dialog for å finne ut hva slags betydning det kunne ha. Arbeidsbeskrivelsen min legger vekt på likeverdighet og åpenhet, gjensidig eierskap til samtalen (og til *fortellingen* om samtalen), med vekt på det fysiske møtet: «Dialog er et møte ansikt til ansikt mellom likeverdige parter, uten skjulte hensikter. Jeg går inn i en dialog, ikke for å forandre den andre, men for å ta del i den gjensidige forandringen som kan skje gjennom et møte.»

Dette er en ideell definisjon, som skal inspirere til moralsk handling snarere enn til moralisme. Filosofiinteresserte vil finne spor av både Buber og Levinas, to av våre fremste dialogfilosofer.

Pedagogen Paulo Freire sa at dialog er «å navngi verden sammen». Gjennom dette oppdraget rehumaniseres verden fordi deltakerne blir myndiggjort, og fordi de får et ansvarlig forhold til omgivelsene, ifølge Freire.

Innspillene ovenfor innebærer at målet med dialog *ikke* er enighet. Målet er snarere å kunne forholde seg til kompleksitet og til forskjellige menneskelige fortellinger som et aktivt subjekt som både lytter, snakker – og handler. Hvis dialogen som prosess ikke tåler forskjeller eller uenighet, betyr det at den har forandret seg til sin motsetning: en forvrent dialog, som har blitt et spis eller bli spist-prosjekt.

Dialog, forstått på denne måten, kan ikke bli verdirelativ, og skaper aldri en konstruert harmoni. Verdien ligger jo forankret i selve prosessen: Å streve etter et menneskelig fellesskap som kan romme et virkelig og et erfart mangfold, der alle har rett til å være, til å snakke og til å lytte. Det er lite som er mer utfordrende og dirrende aktuelt enn å streve for dette.